



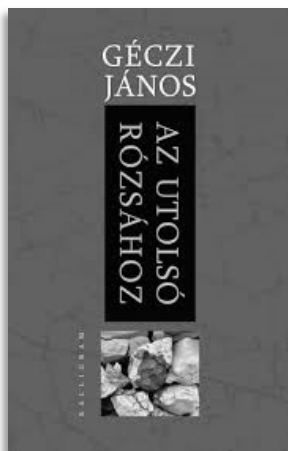
BENCE ERIKA

Fehér és vörös rózsza

GÉCZI JÁNOS: AZ UTOLSÓ RÓZSÁHOZ

A Géczi-vers képi világa az európai kultúratörténet egészéhez kötődik – írtam 2020-ban megjelent *Szűz a gyermekkel, Szent Annával és egy számmárral* című verseskötetéről, ami mind küllemét, mind versvilágát tekintve *Az utolsó rózsához* párdarabja lehet. A korábbi kötet címadó verse – a világirodalmi toposzok mellett – egy híres festményt hív be a megértés és az értelmezés hálójába, nevezetesen Leonardo da Vinci *Szent Anna harmadmagával* című művét. *Az utolsó rózsához* is működtet ilyen összefüggéseket. A kötet három hosszabb költeményt tartalmazó negyedik fejezete, *Az utolsó rózsáról* Géczi saját rózsakutatói munkásságát, más költők szövegeit, például egy Aczél Géza-sortöredéket épít be a versek jelenésvilágába; Shakespeare-re, Petrarcára, Rilkére asszociál. De azt is gondolhatjuk, hogy – mint a *Szűz a gyermekkel...* esetében – referenciális vonzata is van, mint amilyen Johann Grund osztrák festő *Az utolsó rózsza* című 1865-ös festménye.

Kalligram Kiadó
Budapest, 2023
158 oldal, 3500 Ft



A rózsaszimbolika nemcsak a versek belső világában jelenik meg és képez asszociációkat, hanem a könyvek külső megtervezettségében, kinézetében is. A *Szűz a gyermekkel...* fehér borítója a Mária-kultuszra mutat, míg *Az utolsó rózsához* élénkvoróse az európai történelem és kultúratörténet vonatkozó jelentéseit mozgósítja (például: szenvedéstörténet, Grál-legenda, Lancaster-rózsza etc.). A költői én reflektál is erre: „Járunk a történelemben. / A rózsák színe sosem tűnik el, / A piros rózsák pirosak maradnak, / a fehér rózsák fehérek maradnak, / a sárga rózsák sárgák” (*Vers egy Aczél Géza-sor töredékével*).

A versek világa (a költészet) és a magánmitológia (a rózsanemesítő életének) történései profán természeti képben csúsznak egybe, ahol a verssorok és az ágyások fölött egyaránt görnyedő lírai alany fölött az alkony vöröse képez horizontot. A lebukó nap színe („hold híján az égen...”) nemcsak a hold hideg sárga fényét idézi meg, hanem a valószerű és az elvont egymásba oldódó jelentéseit is; a lelki értelemben vett sérülés a testen keletkezett a vér-aláfutás képében nyer formát. Az elülső és a hátsó borítólapon (a szerző fotójának felhasználásával Hrapka Tibor tervezte) látható kép is ezekre a jelentésekre mutat: a szürke köveken megjelenő vörös rózsá-alak egyúttal a kövekre freccsent vérnyom alakzatát is eszünkbe juttatja.

A Mediterráneum mint élménytér fontos alkotóeleme Géczi János költészetének. Miként korábbi versesköteteinek – amelyeknek átfogó reprezentációját 2021-ben, *A napcsíkos darázsához* címen megjelent összegyűjtött verseit tartalmazó könyve jelenti – *Az utolsó rózsához* jelentős hányadát ugyancsak az Adriai-tenger és szigetvilága, Murter ihlette. Ez azonban mégsem hagyományos táj-, s nem is a tenger és a hajózás motívumára szerveződő költészet, hanem a térség kulturális antropológiai „olvasása”; főleg az antik, illetve a kora reneszánsz versmérték soraiban és ütemei révén formát nyerve – állítják utóbbit a verstan és retorika avatott ismerői.

Mint a klasszicista versnek egykor, Géczi verseinek is sokszor piktúra, azaz látványkép a nyitánya. A természeti kép meditációba megy át, s a lírai én helyzetmegállapításával, konzekvenciájával zárul (szentenciával, mondánánk, ha tényleg klasszicista műgondról lenne szó). Ezek az áttűnések azonban többször nem lassú, meditatív folyamat eredményei, hanem váratlan fordulatot hoznak: a káprázatos látvány versírásra vonatkozó reflexiókat hoz rögvest felszínre, retorikai kérdést: miképp megjeleníteni a szép test látványát a kék háttérben, azúrban, tengerkében – mint a *K-k között az é* című, vagy az *Ó* című versekben. Előbbi gondolatritmusának feszültségét az időbeli távlatok növekedése és a színek kontrasztja eredményezi. A mindent elborító vörös színárnyalatokat az ég és a tenger kékjének változatai iktatják ki, szakítják meg a versbeszédben. Az élénk táruló kép emlék, s a róla való gondolkodás egyre távolabbi múltat idéz fel elmosódó kontúrokkal:

napra pontosan 18 évre rá,
Firenzében, a Boboli-kertben váltál verssé.
36 évvel azután, most, ismét látlak:
két virág közt, mint k-k között az é,
riadtan, a távolság selymében.

A szent és a profán ellentétével való játék is konstans eleme Géczi János versírásának. *Az utolsó rózsához* második fejezete a *Közsétatér a Lövöldénél* címet viseli, ám a fejezetcímlap mögött a teremtményszó képei és jelentései fo-

gadják az olvasót *Genezis* című versében. A modern ember gondolatai biblikus tartalmakra (bűnbeesés, Jób-történet) íródnak rá, angyal-/kerub-motívum szervezi a szöveget (*A szent dolgok, Szent háború, Könnyező képmás, Angyalhullás, Csak kerub* etc.). A mitikusról és a múlttól való elmélkedést azonban rengeteg „oda nem illő” elem (füves cigi, ravaszra rásimuló kéz, egy trambulín etc.) zökkenti ki a megidézett múltidőből.

A múltnak az európai kultúratörténet toposzai (antik, a keresztény, reneszánsz szimbólumok) és toponímiái (Padova, Firenze, Hallstatt, Adriai- és Földközi-tenger vidéke etc.) mentén történő olvasására invitál tehát bennünket Géczi verseinek jelentős hányada, ám a múltra címszerűen is utaló versciklusának (*A múlttól*) darabjaiban legtöbbször a magánmitológia, a személyes létérzékelés vizeire „vez” a lírai beszélő. Ennek reprezentáns példái a személyes múlt, a családtörténet mozzanatait megjelenítő *A Géczikről* című vers, vagy az igazolványkép kapcsán megrajzolt önarckép, pontosabban művészportré (*A múlttól*). Utóbbi vers ars poétika, a Géczi-vers egyik alapjelentését fogalmazza meg: „Ha az évek mélyére vájok, / ötszázféle alakban találok magamra, / árnyékba félig bújva, / félig fényvel betakarva.”

Az utolsó rózsához minden darabja mellett el tudna időzni az értelmező versolvasó; valamennyi számos asszociációt nyit nemcsak a tágabb értelemben vett európai művelődéstörténet felé, hanem a térségi történelem és művelődés jelentései felé is. A *Garay és Tompa a Lánchíd alapkövetésénél* című vers például erőteljes iróniába „tolt” életkép a magyar történelmi múltból: „[...] s egyszer kitolják együtt a hidat, / rá a Dunára, a vár alá vajt alagútjából.”

Érdekes mozzanatra hívja fel a figyelmet a verseskötetekben egyébként ritkán alkalmazott *Utószó*. A kötet bizonyos versei nemcsak a világirodalom, vagy a magyar költészeti múlt jelenségeivel állnak diskurzusban, hanem első megjelenésükkor a kortárs irodalomból szólítottak meg személyeket, barátokat és író társakat. Nem meglepő például, hogy *Az utolsó rózsáról* című kisciklus egyik darabját *A rózsákról* című nagyregény szerzőjének, Danyi Zoltánnak ajánlotta a költő. Egészen természetes folyománya e költészetnek, hogy az írói opus más darabjaival (például a „rózsakönyvekkel” és a szerző e témára íródott monográfiájával) is termékeny és bonyolult szövevényt alkot. A belívek kinézete, hogy a reprezentatív és fényes borító mögött fekete kontúros, ún. újrashasznosított papírra nyomták a verseket, a tépett plakátokat felhasználó, kollázsoló képzőművész Géczi János tevékenységét is behozza a képbe.